

Jaarverslag 2024

1. WOORD VOORAF

Gelderland is een prachtige provincie. Onze historische steden en waardevolle landschappen zijn gevuld met beschermde monumenten die de omgeving hun eigen karakteristiek geven. Dat maakt dat je vaak in één oogopslag weet of je in de Achterhoek, op de Veluwe of tussen de grote rivieren zit. Vaak zelfs kun je de locatie nog preciezer duiden.

Deze eigenheid is letterlijk waardevol. Het biedt de bewoners, bezoekers en ondernemers van onze provincie een plezierige leefomgeving, een goede vestigingsfactoren voor bedrijvigheid en een heerlijke omgeving om te ontspannen of juist actief te zijn. Ons gebouwd erfgoed is een basis onder een goed functionerende omgeving, samenleving en economie.

Al bijna een halve eeuw helpt de Monumentenwacht Gelderland (hierna: MWG) als onafhankelijke partij de eigenaren bij de instandhouding van deze monumenten. Dit doen we door te inspecteren, te adviseren te ondersteunen in het periodieke onderhoud én door kleine reparaties te verrichten. Zo dragen we met lange en korte termijnoplossingen bij aan de kwaliteit en betekenis van onze leefomgeving.

In 2024 hield dat in dat we meer dan 3200 abonnees tot onze klantenkring konden rekenen. Dit bestand is in het verslagjaar netto met bijna 100 leden gegroeid. Onze wachters voerden 1500 reguliere inspecties uit. Daarnaast vonden er bijna 400 eenmalige inspecties plaats. Onze molendeskundigen inspecteerden nog eens 40 molens. Daarnaast bleven advies en herstel op afroep een gewaardeerde vorm van dienstverlening: ruim 240 keer rukten de wachters uit in 2024 – dat betekent dat het op een haar na een dagelijkse activiteit is.

Deze mooie getallen komen niet uit de lucht vallen. Na een aantal moeilijker jaren voor de MWG zijn er belangrijke stappen gezet in het herstel richting een vitale organisatie. De in 2023 door de provincie toegezegde steun bracht rust in de organisatie. Dankzij de veerkracht en inzet van alle medewerkers kon die relatieve rust worden benut om het tij te keren. De hectiek en onzekerheid van de voorgaande paar jaar veranderden voorzichtig in optimisme. Wij bedanken daarom zowel de provincie als de medewerkers van de MWG voor hun betrokkenheid bij de situatie en de daadkracht de problemen om te buigen.

Dit alles is gelukkig ook terug te lezen in ons financiële verslag. De MWG heeft een prachtig resultaat over 2024. Dat blijkt natuurlijk uit de zwarte cijfers onderaan de streep, maar die zijn een uitdrukking van allerlei keuzes en inspanningen om onze Wacht sterker te maken.

In het vervolg van dit jaarverslag leggen we verantwoording af over onze activiteiten en inspanningen in 2024. We constateren dat we ondanks de moeilijke situatie waarin we hebben gezeten, goed in staat zijn geweest om met toewijding en enthousiasme invulling te blijven geven aan de missie en visie van de Monumentenwacht Gelderland. Immers: met onze deskundigheid hebben we bijgedragen aan goed inzicht in de staat van de Gelderse monumenten, doelmatige restauratie- en onderhoudsplannen en zinvolle besteding van subsidie voor restauratie en onderhoud.

28 mei 2025, Bestuur Stichting Monumentenwacht Gelderland

2. Activiteiten en resultaten 2023

MWG heeft in het jaarplan 2024 activiteiten en resultaten geformuleerd waarover in dit jaarverslag, conform de opbouw in het jaarplan, verantwoording wordt afgelegd. De activiteiten en resultaten in het jaarplan zijn ook in de Beschikking 2023 van de Provincie Gelderland - als volgt onderverdeeld:

1. Inspecties
2. Advies
3. Professionalisering
4. Historisch bouwfragmentendepot
5. Bedrijfsvoering en communicatie
6. Financiële positie

2.1 Inspecties

Algemeen

MWG voert inspecties uit aan het erfgoed in de provincie Gelderland en verstrekt (onderhoud-) adviezen aan de eigenaar. Op basis van een inspectie wordt een rapportage opgesteld die een beeld geeft van de kwaliteit en onderhoudsstaat van het pand. Daarnaast worden tijdens inspecties zo nodig kleine onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd, bijvoorbeeld op daken waar de monumentenwachter tijdens de inspectie al aanwezig is.

MWG heeft 3252 abonnees. Doelstelling was om ook dit jaar 50 nieuwe abonnees te werven. Met een saldo van +88 zijn we dan ook tevreden.

Onder het te inspecteren erfgoed valt een scala aan gebouwen, variërend van landgoederen en kastelen, kerkelijke gebouwen, instellingen en molens tot vele woonhuizen. Zowel rijksmonumenten (ca 1.858) als gemeentelijke monumenten, beeldbepalende en karakteristieke panden overige (ca 1394) monumenten vallen hieronder. In 2024 zijn 1.500 inspecties en 240 noodherstel/advies op afroep uitgevoerd. Het doel was om in 2023 1.350 inspecties en nood-herstel maatregelen uit te voeren. Dit doel is door de inzet van alle medewerkers van de MWG meer dan bereikt.

Interieurinspecties

MWG heeft evenals in 2023 geen interieurinspecties uitgevoerd. MWG heeft momenteel geen wachters heeft die voldoen aan de kwalificatie eisen (HBO/WO) om interieur inspecties te mogen doen. Op de schaal van de landelijke monumentenwachten hebben de gezamenlijke directeuren van de provinciale wachten het onderwerp besproken. We zien mogelijkheden voor dit onderwerp, maar realiseren ons dat we in ons eentje onvoldoende kennis en invloed hebben om deze dienst verder door te ontwikkelen. We kunnen dit alleen in samenwerking met de andere provinciale wachten, de provincie Gelderland en de RCE.

Groen erfgoed inspecties

In 2023 is afgesproken de groen erfgoed inspecties wel aan te nemen, maar deze uit te laten voeren door de groene erfgoed adviseur van de noordelijke Monumentenwacht. Dat heeft in het verslagjaar geleid tot één groen erfgoedinspectie. Wij evalueren de afspraken met de noordelijke Monumentenwacht jaarlijks. We hebben afgesproken de ingeslagen weg ook in 2025 voort te zetten, maar nauw in contact te blijven over de voortgang.

2.2 Advies

De inspectietaak en de daarop gebaseerde rapportage staan niet op zichzelf. Om de eigenaar optimaal te ondersteunen in zijn verantwoordelijkheid voor de instandhouding van het erfgoed levert de MWG een scala aan adviesdiensten.

Duurzaamheidsadviezen

Wij hebben in 2024 besloten onze dienstverlening op het gebied van verduurzaming niet uit te breiden of nadrukkelijker in de markt te zetten. Dat houdt in de praktijk in dat we geen specialistische rapporten - dat zijn verduurzamingsniveau 2 en 3 - opstellen. Er zijn andere bureaus die dat beter en sneller kunnen.

Wel komen onze adviseurs regelmatig op het detailniveau van niveau 1 adviezen: Het betreft dan gesprekken en korte adviezen, vaak op basis van een heel gericht vraag van een monumenteneigenaar.

Begeleiding en toezicht uitvoeringsprogramma (provincie)

Al enige jaren ondersteunt één van de adviseurs het uitvoeringsprogramma Functioneel Erfgoed van de provincie Gelderland. In 2024 is hieraan 66 uur besteed. De provincie Gelderland heeft besloten de ondersteuning door MWG na 2024 te stoppen.

MJOP's en begeleiding van onderhoudswerkzaamheden

De eigenaar weet ons al jaren te vinden voor ondersteuning in het instandhoudingsproces. Tijdens reguliere inspecties wordt mondeling advies geleverd. Het inspectierapport bevat handreikingen voor de prioritering en wijze van uitvoering van de werkzaamheden. Daarnaast worden er onderhoudsramingen opgesteld en subsidieaanvragen verzorgd voor de kwetsbare categorieën zoals molens en kerken. De werkzaamheden worden met een opleveringsinspectie gecontroleerd en bijgestuurd.

Ook in 2023 is (naast andere softwarepakketten) O-prognose ingezet voor een betrouwbare begroting van de onderhoudskosten. In 2023 zijn 55 onderhoudsplannen en begrotingen uitgevoerd. Dat is iets meer dan in 2022 (50).

Informatie over subsidies

MWG geeft eigenaren informatie over subsidies van gemeenten, provincies en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Veel gemeenten hebben een eigen regeling. MWG kan eigenaren helpen met het interpreteren en toepassen van deze regelingen. Ook in 2023 hebben we veelvuldig informatie over subsidies verstrekt.

2.3 Professionalisering

MWG werkt aan de professionalisering van het vak en de kwaliteit van het onderhoud van monumenten. Dit doet MWG vooral door opleiding en ontwikkeling van de wachters. In 2024 zijn de wachters verder opgeleid op het vlak van duurzaamheid, zowel isolatietechnisch als installatietechnisch. Daarnaast zijn verschillende opleidingen gevolgd bij NCE-NRC in Amersfoort. Twee beginnende wachters volgden bij de NCE-NRC een intensief traject om een allround Monumentenwachter te worden en hebben dit in 2024 met succes. Niet alleen worden opleidingen genoten om verder te professionaliseren. Een van de wachters van MWG is zelf docent bij NCE-NRC en het GRC en daarmee doet MWG aan kennisdeling.

Inspectie en rapportage

We hebben in 2024 besloten te werken aan een geleidelijke overgang naar digitaal werken. Een kopgroepje van *early adopters* heeft hierin het voortouw genomen. Zij onderzoeken onze wensen en de mogelijkheden die moderne middelen bieden. Wachters zijn inmiddels staat om met een tablet te inspecteren – uiteraard waar dat veilig is. Het digitale werken maakt ook dat sommige processen herzien moeten worden. Kantoor neemt hierin initiatief, door op basis van evaluaties en praktijkvoorbeelden tot verbetervoorstellen te komen.

Kennis en Kunde regeling

De provincie Gelderland heeft in 2009 de kwaliteitsregeling 'Kennis&Kunde' (hierna K&K) voor bouwkundige monumenten (K&K Rood) en in 2014 voor de kwaliteitsregeling Erfgoed (K&K Groen) laten ontwikkelen. Tot en met 2022 heeft MWG de K&K regeling feitelijk uitgevoerd. In 2022 is de K&K regeling geëvalueerd. Begin 2023 zijn een aantal verbeteringen doorgevoerd. Tegelijkertijd bleek dat er kwetsbaarheden in de uitvoering zijn waarmee de vraag voor opdrachtgever Provincie Gelderland is hoe de K&K regeling zodanig wordt georganiseerd dat de kwetsbaarheid wordt verminderd en een toekomstbestendige organisatie van de regeling bestaat. Over deze vraag is door de provincie Gelderland een advies gevraagd aan een externe deskundige. De provincie zal een besluit nemen over de toekomst van de K&K regeling waarin is vervat het antwoord op de vraag of MWG een rol in de uitvoering van de regeling blijft spelen.

In 2024 hebben we onze werkzaamheden zoveel als kon voortgezet. We komen echter wel tot de conclusie dat het toch voornamelijk administratieve karakter van de werkzaamheden niet zo goed bij ons past. Tegelijk zijn er initiatieven om te onderzoeken of de verschillende kwaliteitsregelingen in ons land elkaar nadrukkelijker op kunnen zoeken. Monumentenwacht ondersteunt dit initiatief en zal zijn best doen de ervaringen met de regelingen zoveel als mogelijk inzichtelijk te maken om bij te dragen aan een nieuwe certificeringsregeling.

Programmatische samenwerking met partijen Gelderse Erfgoed Alliantie (GEA)

De samenwerking met de GEA is in 2024 in een stroomversnelling geraakt. Samen met de provincie is begonnen met het verkennen van verdergaande samenwerkingsmogelijkheden tussen twee of meer van de GEA-leden. De GEA werd hierbij ondersteund door BMC. De uitkomsten zijn vervat in een rapport. Het advies van BMC valt uiteen in twee delen: inhoudelijk en organisatorisch. Inhoudelijk wordt voorgesteld een aantal programmalijnen uit te werken. Organisatorisch is men gekomen tot een aantal samenwerkingsscenario's. Het BMC rapport is vervolgens gebruikt als basis voor een traject om tot verder samenwerking te komen. Daar de uitkomst nog ongewis is, is gekozen voor de term herstructurering.

Erfgoedmonitor in overleg met provincie

In de tweede helft van 2023 is, samen met Fenicks (het bedrijf dat de digitale monitoring verzorgt) en de Monumentenwacht Utrecht, meegedaan aan een aanbesteding, uitgeschreven door de provincies Gelderland en Utrecht voor een cyclus van vier jaar monitoren, door middel van de controle van jaarlijks circa 2000 objecten. De combinatie Fenicks en monumentenwachten Gelderland en Utrecht

hebben de aanbesteding gewonnen zodat we van 2023 tot 2027 elk jaar een vaste hoeveelheid objecten monitoren.

2.4 Historisch bouwfragmentendepot

Al enige jaren voeren we het historische bouwfragmentendepot met een oppervlakte van 1.000 vierkante meter in Valburg. Een bijzondere plek waar eigenaren en aannemers terecht kunnen voor materiaal; zowel 'halen' als 'brengen'. Het depot is de 'snoepwinkel' voor de monumenteneigenaar en de aannemer. We voorkomen dat waardevolle materialen verloren gaan én dragen bij aan circulaire economie.

De in het bouwfragmentendepot verzamelde historische bouwfragmenten zijn incidenteel verkocht ten behoeve van restauraties. Materialen worden ook beschikbaar gesteld aan het Gelders Restauratie Centrum en worden gebruikt in cursussen.

2.5 Bedrijfsvoering en communicatie

Algemeen

Zoals in het vorige jaarbericht al is gemeld, zat de MWG in zwaar weer. In het kader daarvan heeft MWG in samenspraak met de provincie een onderzoek laten uitvoeren om adviezen te krijgen om te komen tot een gezonde, toekomstbestendige Monumentenwacht. De verkregen adviezen zijn direct als acties opgepakt. Er is gestuurd op het verhogen van de productiviteit en waar mogelijk is op kosten bespaard. Een organisatieaanpassing en een aanpassing van de governance zijn in voorbereiding. Tegelijkertijd wordt samen met de provincie het organiserend vermogen in de erfgoedsector onder de noemer herstructurering vergroot.

Ook heeft de provincie in november 2023 extra steun verleend voor € 700.000. Dit bedrag wordt gefaseerd aan MWG overgemaakt. In 2024 hebben we het aangewend om het werkkapitaal te vergroten, te investeren in onze ICT-voorzieningen, zijn we in staat geweest continuïteit in de directie te organiseren en zijn we begonnen met de vergroening van ons wagenpark.

Medewerkers en samenwerking

Eind 2024 werken bij MWG 24 mensen (f...te). Er is begin 2024 afscheid genomen van een Monumentenwachter die de pensioengerechtigde leeftijd had bereikt en van de directeur. In verband met dit laatste zijn een ad interim directeur en een ad interim bedrijfsvoerder ingehuurd, beide op parttimebasis. Op kantoor zit al enige jaren een uitzendkracht als redacteur. We hebben eind 2024 nog een uitzendkracht aangenomen bij de financiële administratie, met name vanwege de benodigde extra menskracht voor debiteurenbeheer. De wachters zijn zeer specialistisch personeel, ingedeeld in 9 ploegen. Tenslotte is er een teamleider voor de wachters aangesteld.

Om samenwerking te bevorderen is weer begonnen met het opstarten van een aantal overleggrems. We merken dat we met extra deze afstemming tot betere resultaten kunnen komen.

MWG is aangesloten bij de cao-provincies en maakt gebruik van ondersteuning van diverse instellingen zoals een arbodienst, een salarisverwerker, een assuratiekantoor enzovoorts. Het bestuur bestaat uit diverse disciplines en is onbezoldigd. MWG heeft een directiestatuut en werkt volgens het bestuursmodel.

Onderdeel van de aanpassingen die in voorbereiding zijn is overigens dat het bestuursmodel wordt omgezet in een Raad van Toezicht Model. MWG is klaar voor omschakeling naar dit model, maar maakt pas op de plaats zolang we nog in de herstructureringsgesprekken zitten.

MWG heeft een btw-vrijstelling voor de inspecties voor abonnees en heeft de ANBI-status. Aanvullende diensten zijn marktconform en btw belast.

Ict

Hoewel er een aantal concrete opgaven ligt en er veel urgentie beleefd wordt, stond het organiseren van rust centraal in 2024. Door weg te blijven van revolutionaire topdown ideeën, maar rustig met de wachters de wensen en (on)mogelijkheden te onderzoeken, ontstaat een gedeelde visie op de toekomst van de digitale kant van ons werk. Deze benadering maakt het ook mogelijk om te leren van de ervaringen van ons zusterwachten elders in het land, die in een aantal gevallen een beetje op ons voorlopen of met dezelfde vraagstukken worstelen.

Communicatie

MWG communiceert structureel met haar leden en andere geïnteresseerden. Er hebben zich bijna 2000 mensen geabonneerd op onze nieuwsbrief. Hierbij zitten veel abonnees van MWG, maar ook erfgoedambtenaren, aannemers en collega-monumentenwachten. Alle (korte) verhalen verwijzen door naar langere versies op onze begin 2023 geheel vernieuwde website, www.monumentenwacht-gld.nl.

Het aantal volgers op LinkedIn groeit rap. Begin 2023 hadden we 283 volgers en plaatsten we onregelmatig berichten. Na een jaar van structureel zo'n drie keer per maand een nieuw verhaal posten over ons werk, bijzondere monumenten of nieuws over de wachters, groeide het aantal volgers naar 530. Dat is een stijging van ruim 87 procent. In 2024 kunnen we opnieuw een stijging waarnemen: er zijn nu 712 volgers.

Uit de statistieken blijkt dat verhalen over het werk van onze monumentenwachters meestal goed gelezen worden.

2.6 Financiële positie

Het jaar 2024 is in financieel opzicht een keerpunt gebleken voor de Monumentenwacht. MWG heeft een positief resultaat van €394.950. De jaarrekening zelf geeft natuurlijk het meeste inzicht in de wijze waarop dit is opgebouwd. Op deze plek belichten we graag aan aantal van de belangrijkste factoren. De tariefsverhoging, het gegeven dat we afscheid hebben genomen van een aantal collega's en de reservering ten behoeve van een geschil met een ict-leverancier die kwam te vervallen, brengen ons voor een aanzienlijk deel naar dit resultaat.

Het spreekt voor zich dat we de provincie dankbaar zijn voor de dotatie én het vertrouwen in de wacht dat daarbij hoorde. Beide hebben enorm bijgedragen aan een situatie waarin de wacht zichzelf verder uit de problemen kon helpen en naar een gezonde, duurzame situatie te bewegen.

3. Samenstelling en activiteiten van het bestuur

De Stichting heeft als organen een bestuur en een directie. In de statuten en het directiereglement zijn de onderscheiden rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden vastgelegd.

Het bestuur bestaat in 2023 uit de volgende personen:

- E. (Ester) Weststeijn, voorzitter, 1^e periode 2019 – 2023
- J. (Joske) Hagelaars, secretaris, 1^e periode 2019 – 2023
- T.A.F.A. (Dorus) Klomberg, penningmeester, 1^e periode 2022 – 2026
- P. (Peter) Koelewijn, lid, 1^e periode 2020 – 2024
- I. (Inge) Denekamp, lid, 1^e periode 2023 – 2027

De leden van het bestuur zijn geselecteerd op basis van hun affiniteit met het Gelders Erfgoed en hart voor cultuurhistorie. Daarnaast hebben ze diverse achtergronden om een mix van kennis en ervaring in het bestuur te borgen: bestuurlijke, politieke, bouwkundige, architectuur en juridische kennis en expertise.

Het bestuur functioneert in drie rollen: de formele rol, de rol van klankbord en de rol van werkgever. De formele rol betreft het vaststellen van beleid, jaarstukken en begroting. Via rapportages wordt het bestuur op de hoogte gehouden van de voortgang.

De directeur bereidt het beleid voor en betreft daarbij via informatieve sessies en brainstormen tijdig het bestuur. Hierbij treedt het bestuur op als sparringpartner en klankbord voor de directeur. Tot slot is het bestuur de werkgever voor de directeur en stelt met inachtneming van de CAO het personeelsbeleid vast.

Het bestuur heeft in het verslagjaar tienmaal vergaderd.